

Nr 6

Utlåtande i anledning av väckt motion om åtgärder för att tillföra domstolarna trafikteknisk sakkunskap.

Första lagutskottet har till behandling förehått en i andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 425 av herrar *Fälldin* och *Svensson* i Vä. I motionen hemställes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning avseende möjligheterna att i gällande författningar infoga bestämmelser om införlivande av trafiktekniskt sakkunniga i domstolarna vid handläggning av vissa trafikmål.

Beträffande skälen för motionärernas hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser m.m.

Vid sidan av de allmänna domstolarna finnes specialdomstolar, som handlägger vissa slags mål, t.ex. vattenmål, jorddelningsmål och expropriationsmål, vilkas bedömande anses kräva särskild sakkunskap. Behovet av fackkunskap tillgodoses i dessa fall genom en särskild organisation av domstolen, varigenom sakkunniga bisittare deltagar i målens avgörande.

För vissa fall finnes bestämmelser om att de allmänna domstolarna skall ha en särskild sammansättning, som avviker från den i allmänhet gällande. Genom sådana bestämmelser tillföres domstolen särskild fackkunskap grundad på speciell utbildning eller särskild erfarenhet inom visst verksamhetsområde. Här åsyftas reglerna rörande sammansättning av underrätt i vissa patentmål, sjörättsmål och tryckfrihetsmål. Liksom i specialprocessen ingår här det sakkunniga elementet i domstolen.

Trafikmålen handlägges av de allmänna domstolarna. Några bestämmelser om att domstol vid behandlingen av trafikmål skall ha särskild sammansättning, i ändamål att inom domstolen tillgodose behovet av trafikteknisk sakkunskap, finnes ej. Emellertid finnes vissa stadganden i rättegångsbalken rörande anlitan av sakkunnig, vilka bestämmelser är tillämpliga även på trafikmål. Redan under förundersökningen kan det visa sig erforderligt att anlita sakkunnig då det gäller frågor, för vilkas bedömande särskild fackinsikt kräves. Enligt 23 kap. 14 § rättegångsbalken äger undersökningsledaren inhämta yttrande av sakkunnig. Om undersökningsledaren finner att sakkunnig bör utses av rätten redan under förundersökningen äger han framställa begäran därom. Även den misstänkte

kan jämlikt 23 kap. 18 och 19 §§ framställa begäran till undersökningsledaren eller till rätten om utredning genom sakkunnig. Sedan åtal väckts har domstolen att jämlikt bestämmelserna i 45 kap. 11 och 12 §§ kontrollera huruvida det av åklagaren förebragta materialet är sådant att målet kan vid huvudförhandlingen bli slutfört i ett sammanhang samt att vid behov förelägga åklagaren att fullständiga förundersökningen eller besluta att yttrande av sakkunnig skall inhämtas.

I 40 kap. rättegångsbalken gives regler om bevisning genom sakkunnig såväl för de fall då domstolen antingen självmant eller efter framställning av part tillkallar sakkunnig som för sådana fall då part anlitar sakkunnig. Enligt bestämmelserna i nämnda kapitel äger rätten befogenhet att för prövning av fråga, vars bedömande kräver särskild fackkunskap, inhämta yttrande över frågan av myndighet eller tjänsteman eller annan, som är satt att tillhandagå med yttrande i ämnet, eller också uppdraga åt en eller flera för redbarhet och för skicklighet i ämnet kända personer att avgiva yttrande.

Historik

Frågan om domstolarnas behov av sakkunskap och formerna för tillgodoseendet av detta behov behandlades av *processkommissionen* i dess betänkande angående rättegångsväsendets ombildning (SOU 1926:32). Processkommissionen anförde i denna fråga bl.a. följande:

I rättegångar föreligga ej sällan till domstolarnas prövning frågor, vilkas bedömande kräver särskilda insikter i ett eller annat fack. Hos domstolarnas ledamöter, vare sig de rättsbildade eller nämndemännen, kunna ej förutsättas erforderliga kunskaper för att träffa ett rätt avgörande i sådana fall. Den sakkunskap, som erfordras, måste i någon form ställas till domstolens förfogande.

Detta kan ske så, att åt sakkunskapen beredes rum i själva domstolen, där en eller flera sakkunniga bisittare taga plats och deltaga i målets avgörande. För vissa grupper av mål är denna lösning den bästa. För att anordningen skall vara lämplig, böra emellertid mål, som påkalla samma slags sakkunskap, förekomma i så stor utsträckning, att en särskild organisation för dem är motiverad, och den sakkunniges förmåga att göra en värdefull insats i rättsskipningen såsom domare bör ej vara begränsad uteslutande till en speciell sida av målet, utan han bör äga förutsättningar att i högre grad än lekmannadomare i allmänhet bedöma målet i dess helhet. Inträffa dessa förutsättningar, såsom fallet är beträffande handelsmålen, har en organisation med sakkunniga bisittare i rätten sitt berättigande, och processkommissionen har beträffande dessa mål förordat en sådan anordning i den utsträckning, vari den för närvarande hos oss kan praktiskt genomföras.

Men för flertalet mål låter det sig ej göra att genom organisatoriska åtgärder sammansätta domstolarna så, att de inom sig företräda erforderlig sakkunskap i förekommande frågor. Redan mångfalden av de frågor, för vilkas bedömande sakkunskap är påkallad, och den fortgående specialiseringen inom olika vetenskaper och praktiska yrken förbjuda tanken

härpå. Icke minst gäller detta inom straffprocessen. För att endast framhålla några av de viktigaste fall, då behov av sakkunskap gör sig gällande i brottmål, må erinras om rättspsykiatriska frågor, rättsmedicinska eller rättskemiska frågor i misshandelsmål av olika slag, frågor om äktheten av handlingar i förfalskningsmål, frågor av teknisk natur i mål om intrång i patenträtt o.s.v. I dessa och liknande fall vore det varken lämpligt eller möjligt att genomföra en organisation med sakkunniga bisittare i domstolen. Behovet av sakkunskap får i stället tillgodoses genom att bevisning medelst sakkunniga förebringas i rättegången.

Genom lag den 7 juni 1934 om bevisning genom sakkunnig gjordes sakkunnigbeviset för första gången till föremål för en mera allmän reglering i svensk lagstiftning. Vid tillkomsten av lagen redovisade *departementschefen* i huvudsak samma uppfattning som kommit till synes i processkommissionens ovan intagna uttalande.

Nu gällande bestämmelser om sakkunnigbevisning överensstämmer i huvudsak med innehållet i lagen den 7 juni 1934 om bevisning genom sakkunnig.

Utskottet

Till domstolarnas prövning föreligger ej sällan frågor för vilkas rätta bedömande kräves särskild sakkunskap. Det behov av fackinsikt, som i vissa fall gör sig gällande, är naturligen icke alltid av sådan art, att domstolsledamöterna besitter den för frågans rätta lösande erforderliga sakkunskapen. I sådana fall tillföres domstolarna behövlig fackinsikt på olika vägar. I vissa slags mål, t.ex. vattenmål, jorddelningsmål och expropriationsmål, har behovet tillgodosetts genom inrättande av specialdomstolar med ledamöter som äger särskild fackkunskap. Även vid de allmänna domstolarna förekommer den formen att det sakkunniga elementet ingår i domstolen. Så är fallet vid handläggning i underrätt av vissa patentmål och sjörättsmål, då domstolen skall ha en särskild sammansättning, som avviker från den i allmänhet gällande.

För flertalet mål har emellertid metoden att organisera domstolen så, att den erforderliga sakkunskapen företrädes av vissa domstolsledamöter, icke ansetts lämplig. I dessa mål, däribland trafikmålen, tillgodoses i stället uppkommande behov av särskild sakkunskap genom att sakkunniga tillkallas för att tjäna som bevismedel vid målens utredande.

Av den i det föregående lämnade redogörelsen för gällande bestämmelser om anlitan av sakkunnig framgår bl.a., att undersökningsledare innan åtal anställes äger inhämta yttrande av sakkunnig, att såväl åklagaren som hans motpart kan påkalla att rätten utser sakkunnig samt att rätten också äger befogenhet att självmant inhämta yttrande av sakkunnig över fråga, vars bedömande befinnes kräva särskild fackkunskap.

I förevarande motion begäres utredning, syftande till att tillföra domstolarna trafiktekniskt sakkunniga vid handläggning av vissa trafikmål.

Enligt motionärerna torde det vara en bland motorfordonsförare ganska utbredd uppfattning, att utgången av trafikmål mycket ofta är beroende av den sakkunskap, som är företrädd inom domstolar, när det gäller vägtrafikförhållanden och motorfordons konstruktion och egenskaper. Motionärerna uttrycker också den uppfattningen, att behov av sakkunskap ofta förekommer i trafikmål.

Utskottet vill till en början framhålla, att det givetvis är angeläget, att ett visst mått av trafikerfarenhet finnes representerat inom de domstolar som dömer i trafikmål, i lika mån som det är önskvärt, att domstolarnas kunskaper och erfarenhet omspannar alla övriga frågor, som underställes deras prövning. Att trafikerfarenhet otvivelaktigt är av stort värde för domstolens ledamöter vid handläggningen av trafikmål ligger i öppen dag, och utskottet saknar anledning att utgå från annat än att denna uppfattning är allmänt omfattad.

När det sedan gäller att bedöma frågan huruvida behovet av sakkunskap på detta område kan anses så framträdande, att det skulle kunna motivera en särskild organisation av domstolarna vid handläggningen av trafikmål, torde i första hand böra andragas något om de faktorer som föranleder trafikolyckor. Under senare år verkställda utredningar synes utvisa, att den dominerande olycksorsaken är den s.k. mänskliga faktorn och att olyckorna endast i mindre utsträckning är beroende på fel hos fordonet och vägen. Vad sålunda framkommit torde närmast giva vid handen, att behovet av teknisk sakkunskap i trafikmål är förhållandevis begränsat. Inrättandet av en särskild domstolsorganisation för en viss grupp av mål torde i enlighet med hittills tillämpade grunder förutsätta att målen praktiskt taget alltid inrymmer moment för vars bedömning särskild facksikt kräves. Då denna förutsättning icke föreligger beträffande trafikmålen saknas skäl att från denna synpunkt föranstalta om en särskild organisation av domstolen.

Frånsett de rent organisatoriska svårigheter, som ett förverkligande av motionärernas önskemål skulle erbjuda, talar även andra omständigheter mot en särskild domstolsorganisation för handläggning av trafikmål. Redan nu är antalet motorfordon i vårt land mycket stort och inom en nära framtid torde en biltäthet av en bil per hushållsenhet ha uppnåtts. Detta förhållande synes i icke ringa grad bidra till att kunskap och erfarenhet rörande motorfordonstrafik blir mera allmänt utbredd. Vidare bör i detta sammanhang beaktas, att våra domstolar genom den sedan längre tid tillbaka höga frekvensen av trafikmål nödvändigtvis måste ha förvärvat en icke obetydlig erfarenhet i trafiktekniska spörsmål.

Utskottet vill slutligen framhålla, att nu gällande bestämmelser i fråga om anlitan av sakkunnig erbjuder en tillfredsställande lösning i sådana fall, där i trafikmål uppkommer frågor, vars bedömning kräver särskild sakkunskap.

Såsom framgår av vad ovan sagts finner utskottet sig icke kunna tillstyrka den av motionärerna begärda utredningen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att förevarande motion, II:425, icke måtte föranleda någon
riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 februari 1959

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist*, Branting*, Per Olofsson,
Lindgren, Per-Olof Hanson, Robert Johansson, Arvidson och Åkesson;

från andra kammaren: herrar Rylander, Landgren, Hedqvist, fru Johansson, herrar Onsjö, Östrand, Fröding och fru Lidman-Frostenson.

*)Ej närvarande vid utlåtandets justering.